

Ukázka

OSIATÍNSKY, W.: *Kořeny*. Praha: Panorama, 1988

Přes dva roky jsem učil na univerzitě v ženské věznici u Los Angeles. Odbývalo si tu trest přes 2500 žen. Jednu třetinu tvořily bílé Američanky, jednu třetinu černošky a jednu třetinu Američanky latinskoamerického původu, hlavně mexického. Až na několik bělošek a jednu či dvě černošky pocházely téměř všechny vězeňkyně z nejhudších rodin, neměly žádné vzdělání, téměř polovina neuměla psát ani číst. Jako sociálně diskriminované by teoreticky mohly tvořit ideální klientelu „duhové koalice“. Ale netvořily. Právě naopak, nikde ve Spojených státech jsem neviděl tak hlubokou spontánní segregaci jako v této věznici. Na dvoře se černošky držely zvlášť, Latinoameričanky mluvily jen mezi sebou a bělošky se také izolovaly od ostatních. Nestalo se téměř, že by černoška mluvila s běloškou.

Na přednáškách seděly bílé a černé studentky v jiných řadách a stejné oddělení dodržovaly i v diskusi. Černošky hovořily jen o tom, co řekla černoška, bělošky zase komentovaly výpovědi bělošek, jako kdyby nechtěly překročit neviditelnou rasovou hranici, která dělila šest černých studentek od deseti bílých.

Na prvních schůzkách semináře k dějinám Spojených států se čtyři černošky zeptaly, zda mohou společně vypracovat referát na téma svoboda bílých Američanů a otroctví černochů v 18. století. Připravily ho velmi dobře. Bylo však zřejmé, že tento referát je pro ně argumentem v záležitostech, které samy prožívají, argumentem v boji o jejich vlastní postavení. Argumentem, který však propast mezi bílými a černými studentkami v podstatě prohluboval. Jednou jsem se pokusil tuto bariéru prolomit a rovnou jsem se studentek zeptal, proč mezi sebou stále udržují odstup. Proč by si nemohly podat ruku zvláště tady, kde je mnoho věcí spíše spojuje než dělí.

„Nevěřím, že se někdy dočkáme společnosti, ve které si lidé prostě podají ruce a všechno se tím urovná,“ říká dvacetiletá Cheryl a v jejích slovech se mísí hněv, nevraživost, hrdost i nejistota. „Bělochům není co věřit. Ale na to musí být člověk černoch, aby pochopil proč.“

„Nemyslím, že bych se někdy mohla dorozumět s bělochy,“ dodává také dvacetiletá, právě tak bojovná Caroline. Najednou se argumenty hrnou.

Historické: „Nikdy jsme nebyli pojeti do systému a nikdy se s námi poctivě nezacházelo.“ „Černoši sem byli přivezeni proti své vůli.“ „Pro bílé přistěhovalce byl příjezd do Ameriky krokem kupředu, ale pro černochy — krokem zpět.“ Argumenty společenské: „Školní systém je nespravedlivý a nedává černochům stejné šance.“ „Na každém kroku narazíte na rasismus a předsudky, a to i ze strany učitelů ve věznici.“ „Rasová diskriminace je hnací silou bílé Ameriky.“ Argumenty kulturní: „Uložil jsi nám přečíst kapitoly z knihy Henryho Steela Commagera, údajně velkého historika,“ říká hořce Caroline. „A ze čtyřiceti stran, které jsme přečetly, věnuje Commager pouze tři odstavce černým Američanům a z toho ještě šest řádek Ku-klux-klanu. Ten vůbec nebere

na vědomí naší existenci. Nebo celá masová kultura, samá senzace z vyšších společenských kruhů — to všechno nám vůbec nic neříká."

Až dosud mluvily jen černošky. Obracím se proto na druhou část třídy a ptám se bílých, co si o tom myslí. Nemyslí si nic. Je jim to jedno. Nakonec zvedne ruku Anya, básnířka se širokými společenskými zájmy.

„Před dvaceti lety jsem bojovala za občanská práva pro černochoy. Tehdy jsem se seznámila s výsledky 'testu, kterým se zjišťovalo emocionální zbarvení určitých asociací. 33 % Američanů reagovalo negativně na slovo černochoy, 40 % na slovo Žid a 80 % na slovo katolík. Myslím si, že celá naše společnost je prosáknuta rasismem, ale nejen rasismem vůči černochoy. A je škoda, že se každý zabývá jen svým vlastním malým problémem a nezajímá se o ostatní. Vždyť odděleně ničeho nedosáhneme. Tady ve vězení nás správa věznic chce mít rozdělené, protože je to pro ni výhodnější. Měly bychom proto zasypávat propasti, sjednotit se, ale my místo toho se uzavíráme každá do svého ghetta, dělíme se podle ras, tříd, zálib. Je to nesmysl."

„Zapomínáme na to, že jsme všechny stejně diskriminovány a vykořisťovány, protože jsme ženy," dodává Marta, také běloška.

„To není pravda," mísí se do rozhovoru Cheryl. „My černošky máme jiné zkušenosti a jiný vztah k mužům. Černošská žena byla v rodině vždy nejdůležitější osobou a vždy se těšila velké úctě. Necítíme se tak diskriminované jako bělošky." „Celá ta nejnovější revoluce v zájmu rovnosti v Americe začala černochoy," zasahuje rozhněvaná Caroline. „Pak se pohnuly ženy, po nich homosexuálové a pak každý, kdo se dožadoval nějakých práv. Nakonec se všichni nějak spojovali s černochoy. A když chce dnes někdo žít s vlastní sestrou a společnost mu to nedovoluje, hned křičí, že je diskriminován právě tak jako černoši. To je přece směšné." Diskuse končí. Bělošky se opět stáhly. Znova vystupují jen černošky. Teď už ale nemluví jedním hlasem. Zřetelně zní rozdíly v tónu mezi staršími, zkušenějšími, a mladšími. Mladší jako Cheryl a Caroline jsou agresivnější, nevěří v možnost ani smysl dorozumění. Starší — Dorothy, Sandra a Cathy — nejsou tak bojovné. Říkají, že už nepocítují nedůvěru, ale spíš jistou rezignaci. Zvykly si už na předsudky, jsou schopné soužití s bělochoy. A jestliže s bílými nemluví, pak ne kvůli předsudkům, ale proto, že si nemají co říct. Cheryl a Caroline pozorně poslouchají slova svých starších